



**Számítástechnikai, Kereskedelmi és Szolgáltató
Betéti Társaság**
3530 Miskolc Corvin 2 IV/14. Tel: 20/ 466-7208



SZÉF'2000
Magyar-Kanadai Korlátolt Felelősségű Társaság
3529 Miskolc, Aulich u 22. Tel: 30/370-2390



I.

„Polgármesteri hivatal szervezet fejlesztése a Dédestapolcsányi körjegyzőségben”

**AJÁNLÁSOK A KÖRNYEZETBARÁT „ZÖLD” KÖZBESZERZÉS
BEVEZETÉSÉHEZ**

ÁROP 1.A.2

2010

SZAKÉRTŐI TANULMÁNY

TARTALOMJEGYZÉK

1	BEVEZETÉS	3
2	A „ZÖLD” KÖZBESZERZÉS CÉLJA ÉS HELYE A MAGYAR ÉS AZ EURÓPAI UNIÓS JOGSZABÁLYOKBAN	3
3	A „ZÖLD KÖZBESZERZÉS” JOGI SZABÁLYOZÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON	5
3.1	Az Európai Unió zöld közbeszerzéssel kapcsolatos jogszabályai:.....	5
3.2	„Nemzeti cselekvési terv a zöld közbeszerzések előmozdításáért” célkitűzései	6
3.3	„Zöld” követelmények beépítése a közbeszerzési ajánlati felhívásba.....	7
3.3.1	A beszerzés tárgya meghatározásához	7
3.3.2	Alkalmassági feltételek	7
3.3.3	Bírálati szempontok.....	8
3.3.4	Az ajánlatok kiválasztása	8
4	ZÖLD KÖZBESZERZÉS ÖNKORMÁNYZATI GYAKORLATA.....	9
4.1	A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetése.....	10
4.1.1	Mit tartalmaz a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat?	12
4.2	A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat által ideálisnak tartott célállapot egy projekt adott időkeretén belül.....	16
4.2.1	Környezeti fenntarthatóság területén:.....	16
4.2.2	Társadalmi fenntarthatóság területén:	17

1 Bevezetés

A környezetbarát közbeszerzés gyakorlata ma már elengedhetetlen kiegészítőjének kell lennie bármely önkormányzati fejlesztésnek, beruházásnak, hasznossága a fejlesztés eredményeinek hosszú távú fenntarthatóságában jut szerephez. A környezetbarát – zöld – közbeszerzés a fenntartható termelés és fogyasztás elősegítésének fontos piaci eszköze, amely egyben serkenti az öko-innováció és a környezetvédelem fejlődését, ezzel hozzájárul a gazdasági fellendüléshez. A zöld közbeszerzés egyben a **példamutatásról** és a **piac befolyásolásáról** is szól. A közintézmények követendő példával járhatnak elől polgáraik számára is.

Bármely szinten kidolgozott tervezési dokumentumnak (stratégiai, program-vagy projektterv, megvalósíthatósági tanulmány, minőségirányítási terv, pályázat, közbeszerzési ajánlatkérés vagy ajánlattétel stb.) tartalmazni kell olyan szakmai dokumentációt, amely a horizontális alapelvek figyelembe vételével áttekinti a tervezési dokumentumban foglalt programok, projektek megvalósítása során várható környezeti károkat, illetve eredményeket.

2 A „zöld” közbeszerzés célja és helye a magyar és az Európai Unió jogszabályokban

A „zöld” közbeszerzés fejlesztése jelentős eleme mind az EU környezeti politikájának, mind hazánk környezetvédelmi törekvéseinek, célja a környezeti szempontok érvényesítése a közbeszerzési eljárásokban. A közbeszerzések jelentős, évi közel 2 milliárd Euro forgalmat jelentenek, ami az EU GDP-jének 16 %-a. Az Európai Bizottság 2004-ben közreadott egy kézikönyvet, amely a zöld közbeszerzés legjobb gyakorlatát mutatja be a 2004. március 31-én kiadott Közbeszerzési Irányelvvel összhangban.

2006-ban az EU-ban megvizsgálták, hogy mi az akadálya a zöld közbeszerzés nagyobb térhódításának.

Az okok az alábbiak voltak:

- Kidolgozott környezetvédelmi követelmények hiánya, illetve ezek korlátozott hozzáférhetősége;
- A termékek teljes életciklusára vonatkozó költségek ismeretének hiánya viszonyítva a környezetbarát termékek és szolgáltatások költségeihez;
- A környezetbarát termékek előnyeinek csekély ismerete;
- Jogi bizonytalanság a környezeti szempontoknak a tenderkiírásban való megjeleníthetőségéről;
- Politikai támogatottság hiánya;
- A legjobb eljárásokra vonatkozó információcsere hiánya.

Az Európai Tanács „Közbeszerzéssel a jobb környezetért” című 2008. júniusi hatástanulmánya hasonló okokat sorol fel:

- Az előnyök ismeretének hiánya, a költségek félreértelmezése és a politikai támogatás hiánya;
- Jogi tisztázatlanság;
- Információ és eszközök hiánya, nem megfelelő képzés, a prioritások ismeretének hiánya, egyszerűen alkalmazható zöld közbeszerzési követelmények hiánya;
- Eltérő zöld közbeszerzési gyakorlat az EU tagországaiban, ami növeli az adminisztratív költségeket, különösen a kis és közepes vállalatok számára és hátráltatja a belső piacot.

A zöld közbeszerzés bevezetésének elősegítése érdekében az Európai Bizottság törekszik a hátráltató körülmények csökkentésére. Többek között akciót kezdett az információcsere, a legjobb gyakorlat megismertetése érdekében és közös zöld közbeszerzési kritériumok kidolgozására. A tagországok szakértőiből álló munkacsoport segítségével követelményeket dolgoztat ki 10 kiválasztott termékcsoporthoz.

A követelmények az EU öko-címke, és a nemzeti környezeti címkék kritériumain, valamint az érdekelt felektől és civil szervezetektől összegyűjtött adatokon alapulnak.

A program indításához az alábbi 10 termékcsoporthoz választották ki:

1. Építés
2. Élelmiszerek és vendéglátás
3. Közlekedés
4. Energia
5. gépjárművek és számítógépek
6. Ruházat, egyenruhák és egyéb textil termékek
7. Papír és nyomdaipari termékek
8. Bútor
9. Tisztítószeres és takarítási szolgáltatás
10. Egészségügyi készülékek.

Oktatási segédanyagokat készítettek a kiválasztott termékcsoporthoz a követelmények alkalmazásának elősegítése érdekében.

3 A „Zöld közbeszerzés” jogi szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon

3.1 Az Európai Unió zöld közbeszerzéssel kapcsolatos jogszabályai:

- 2004/17/EK irányelv (közművek)
- 2004/18/EK irányelv (árúk, szolgáltatások)
- A tagországoknak ezeket a jogszabályokat 2006. január 1-jéig be kellett ültetniük saját jogrendszerükbe.

Magyarországon a közbeszerzések – ezen belül a „zöld” közbeszerzés – jogi szabályozását az Európai Parlament és a Tanács 2004/17/EK irányelvével harmonizált, a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény írja le. A „zöld” közbeszerzésre e törvény 58. §-a az irányadó, amely szerint az ajánlatkérő a közbeszerzési műszaki leírásban határozhatja meg a környezeti feltételeket, a következők szerint:

58. § (5) Amennyiben az ajánlatkérő a (3) bekezdés b) pontja szerint teljesítmény-, illetve funkcionális követelmények keretében környezetvédelmi jellemzőket állapít meg, hivatkozhat az európai vagy nemzeti (illetve) nemzetközi öko-címkékre vagy bármilyen más öko-címke által meghatározott részletes leírásokra, vagy szükség esetén azok egy részére, feltéve, hogy:

- a) ezek a jellemzők alkalmasak a közbeszerzés tárgya tekintetében megkövetelt jellemzők meghatározására;
- b) a címke követelményeit tudományos adatok alapján állapították meg;
- c) az öko-címke olyan eljárás keretében került meghatározásra, amelyben valamennyi érdekelt fél részt vett;
- d) a leírások valamennyi érdekelt fél számára hozzáférhetők.

58. § (6) Az ajánlatkérő jelezheti, hogy az öko-címkével jelzett termékek és szolgáltatások esetében vélelmezi a közbeszerzési műszaki leírásnak való megfelelést. Ebben az esetben el kell fogadnia valamennyi megfelelő bizonyítási eszközt, így különösen a gyártótól származó műszaki dokumentációt vagy valamely elismert szervezettől származó vizsgálati jelentést. Elismert szervezetnek minősül az olyan vizsgáló és kalibráló laboratórium, valamint tanúsító és ellenőrző szervezet, amely megfelel az európai jogszabályoknak. Az ajánlatkérő köteles elfogadni a más tagállamokban székhellyel rendelkező elismert szervezet által kiadott tanúsítványokat. 58. § (7): az ajánlattevő a közbeszerzési műszaki leírást nem határozhatja meg olyan módon, hogy egyes ajánlattevőket, illetőleg árukat az eljárásból kizár, vagy más módon indokolatlan és hátrányos vagy előnyös megkülönböztetésüket eredményezi. Ha a közbeszerzés tárgyának egyértelmű és közérthető meghatározása szükségessé tesz meghatározott gyártmányú, eredetű,

típusú dologra, eljárásra, tevékenységre, személyre, illetőleg szabadalomra, vagy védjegyre való hivatkozást, a leírásnak tartalmaznia kell, hogy a megnevezés csak a tárgy jellegének egyértelmű meghatározása érdekében történt, és a megnevezés mellett a „vagy azzal egyenértékű” kifejezést kell szerepeltetni.

A közbeszerzésekre vonatkozó törvény az imént ismertetett közbeszerzési műszaki leíráson kívül a közbeszerzési eljárások következői elemeiben is lehetővé teszi a környezetvédelmi megfontolásokat:

- a) az alkalmassági feltételek körében,
- b) a bírálati szempontok között,
- c) a szerződés teljesítése feltételeinek megadásakor.

3.2 „Nemzeti cselekvési terv a zöld közbeszerzések előmozdításáért” célkitűzései

A tagállamok kötelezettsége az Európai Bizottság iránymutatását figyelembe vevő Nemzeti Cselekvési Terv készítése a zöld közbeszerzések előmozdításáért.

A Környezetvédelmi és vízügyi Minisztérium által kidolgozott magyar akcióterv tervezete jelenleg jóváhagyás előtt áll, bevezetését 2011-ig tervezik.

A terv megvalósítása zöld közbeszerzési termék-feltételek kidolgozását igényli a közbeszerzést végző szervezetek számára. A feltételrendszerek kidolgozása széleskörű felmérést, elemzést tesz szükségessé a már kidolgozott EU-s és tagországi öko-címkék és közbeszerzési jogszabályok, útmutatók területén, továbbá piackutatást igényel a hazai piaci gazdasági körülmények meghatározására az adott termékcsoportok területén.

A Nemzeti cselekvési terv a hazai zöld közbeszerzési gyakorlat kialakulását a központosított közbeszerzések zöldebbé tételével kezdi és utána fokozatosan megjelennek a környezeti szempontok minden közpénzből megvalósuló beszerzésnél.

Jelentős környezeti hatásuk miatt a középpontban álló termékcsoportok jelenleg a következők:

1. Építési beruházások és tervezés
2. Gépjárművek
3. Papír
4. Számítás- és irodatechnikai eszközök
5. Takarítási szolgáltatás
6. Üzemanyagok

A központosított közbeszerzéseket szabályozó rendeletben előírható az egyes kijelölt termékkörök környezetbarát módon történő megvalósítása, így a központosított beszerzések alá tartozó, valamint az ahhoz önként csatlakozó szervezetek e termékek beszerzése során érvényesíteni tudják a környezetvédelmi szempontokat.

A kötelező alkalmazási esetek szabályozásán, és annak megvalósításához szükséges anyagok előkészítésén túl a Cselekvési Terv nagy hangsúlyt fektet a megfelelő információáramlás biztosítására, amely a szükséges tudásbázis létrehozásával, szakemberek tervszerű képzésével és az alkalmazási segédanyagok elkészítésével valósítható meg. A Cselekvési Terv középtávú célkitűzése - az EU-val összhangban - hogy a közbeszerzések 50 %-a zöld közbeszerzéssel valósuljon meg.

3.3 „Zöld” követelmények beépítése a közbeszerzési ajánlati felhívásba

A közbeszerzésekről szóló EU 2004/18/EK és a magyar 2003. évi CXXIX. Törvény 2009. április 1-jétől érvényes változata a közbeszerzési eljárások több elemében is teret enged a környezetvédelmi szempontok érvényesítésének:

- *a beszerzés tárgya meghatározása során;*
- *az alkalmassági feltételek körében;*
- *a bírálati szempontok között;*
- *a szerződés teljesítése feltételeinek megadásakor.*

3.3.1 A beszerzés tárgya meghatározásához

Amennyiben a beszerzés tárgyának meghatározásakor az ajánlatkérő a műszaki leírásban környezetvédelmi jellemzőket állapít meg, a következőképpen járhat el:

- beemelheti a követelmények közé a vonatkozó európai uniós-, magyar-, északi országbeli-, „Kék Angyal”-, stb. feltételrendszerek valamelyikét vagy azok egy részét;
- specifikálhatja, hogy az elismert minősítő rendszerben tanúsított termék megfelel a környezeti követelményeknek, illetve előírhatja a feltételeknek való megfelelés bizonyítását.

3.3.2 Alkalmassági feltételek

Az ajánlattevő és alvállalkozójának alkalmassága:

Az ajánlattevőnek és a közbeszerzés értékének tíz százalékát meghaladó mértékben igénybe venni kívánt alvállalkozójának a szerződés teljesítéséhez szükséges műszaki, illetőleg szakmai alkalmassága szolgáltatás megrendelése esetében – figyelemmel annak jellegére, mennyiségére, rendeltetésére, továbbá arra, hogy az alkalmasságot különösen a szakértelemre, hatékonyságra, tapasztalatra és megbízhatóságra tekintettel lehet megítélni – igazolható indokolt esetben azoknak a környezetvédelmi intézkedéseknek a leírásával, amelyeket az ajánlattevő a teljesítés során alkalmazni tud az alábbiak szerint:

- *Az ajánlatkérő kiegészítő feltételként előírhatja, hogy az ajánlattevőnek dokumentált hulladékgazdálkodási tervvel kell rendelkeznie.*
- *Az ajánlatkérő kiegészítő feltételként előírhatja, hogy az ajánlattevőnek EMAS vagy ISO 14000 tanúsítvánnyal kell rendelkeznie.*

3.3.3 Bírálati szempontok

Az ajánlatkérő kijelentheti, hogy az öko-címkével ellátott termékek és szolgáltatások megfelelnek a közbeszerzési műszaki leírásban szereplő környezetvédelmi követelményeknek. Ebben az esetben el kell fogadnia valamennyi megfelelő bizonyítási eszközt, így különösen a gyártótól származó műszaki dokumentációt vagy valamely elismert szervezettől származó vizsgálati jelentést. Elismert szervezetnek minősül az olyan vizsgáló és kalibráló laboratórium, valamint tanúsító és ellenőrző szervezet, amely megfelel az alkalmazandó európai szabványoknak. Az ajánlatkérő köteles elfogadni a más tagállamokban székhellyel rendelkező elismert szervezet által kiadott tanúsítványokat. Az ajánlatkérő a közbeszerzési műszaki leírást nem határozhatja meg oly módon, hogy egyes ajánlattevőket, illetőleg árukat az eljárásból kizár, vagy más módon indokolatlan és hátrányos vagy előnyös megkülönböztetésüket eredményezi.

Ha a közbeszerzés tárgyának egyértelmű és közérthető meghatározása szükségessé tesz meghatározott gyártmányú, eredetű, típusú dologra, eljárásra, tevékenységre, személyre, illetőleg szabadalomra vagy védjegyre való hivatkozást, a leírásnak tartalmaznia kell, hogy a megnevezés csak a tárgy jellegének egyértelmű meghatározása érdekében történt, és a megnevezés mellett a „vagy azzal egyenértékű” kifejezést kell szerepeltetni.

3.3.4 Az ajánlatok kiválasztása

A Kbt. 57.§ (2) bekezdés a.) pontja szerint az összességében legelőnyösebb ajánlat kerül kiválasztásra.

Az ajánlatok elbírálása : Az ajánlatok értékeléséhez kötelező, elvárt teljesítéseket és a kiegészítő feltételek teljesítésnek értékeléséhez prémium pontszámokat határozhatunk meg.

A szerződés teljesítése feltételeinek megadása

Az ajánlati kiírásnak való megfelelés egyszerű elbírálásához adatlapok alkalmazhatók, amelyekben meghatározhatók a jellemző környezeti hatásokra vonatkozó követelmények és ezek igazolásnak módjai, valamint az értékelési pontszámok.

A **zöld közbeszerzések fejlesztésének** egyik legnagyobb lehetősége az EU-ökocímkéző rendszerre vonatkozó, felülvizsgálat alatt lévő törvény elfogadása. Ebben előírják, hogy minden termékcsoporthoz amelyre öko-címke feltételrendszert dolgoznak ki, meg kell határozni a zöld közbeszerzési feltételeket is. A zöld közbeszerzési feltételeket az összes érdekelt fél képviselőiből álló testület fogadja el, ezért az ezeket kielégítő termékek az összes tagállam közbeszerzői által elfogadhatók. Az Európai Bizottság a „zöld közbeszerzés” gyakorlati alkalmazásának elősegítésére kidolgozott egy web-bázisú segédletet (GPP Training Toolkit) a vásárlók, a döntéshozók, a vezetők és a közbeszerzést előkészítő szakemberek számára.

A honlap címe: http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.html.

A web-oldal célja, hogy - elsősorban a hatóságok számára - segítséget nyújtson a zöld szemléletű közbeszerzési politika kialakításához. A honlap azokat a lehetőségeket mutatja be, amelyeket az európai közösségi jogszabályok biztosítanak, továbbá olyan egyszerű, hatékony megoldásokat ismertet, amelyek alkalmazhatók a közbeszerzési eljárások során. A rendszer felépítése a közbeszerzési eljárás logikáját és szerkezetét követi, követelményei az öko-címke feltételrendszerén alapulnak.

4 Zöld közbeszerzés önkormányzati gyakorlata

Egy közbeszerzés a környezeti fenntarthatóságot közvetlenül a közbeszerzés tárgyának megvalósítása során történő anyag-és energiafelhasználás révén érinti. Ez azonban többnyire az önkormányzat közbeszerzési ajánlatkérésében tárgyaltnál részletesebb tervezési szinteken konkretizálódik, ezért a közbeszerzési ajánlatkérés szintjén horizontális szempontként érdemes kimondani. A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat a környezeti fenntarthatóságot közvetetten a közbeszerzésekben meghatározott környezetvédelmi, energiahatékonysági, újrahasználhatósági stb. követelményeken keresztül, illetve ezeknek szemléletformáló továbbgyűrűzésével tudja befolyásolni.

Az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata igen jelentős hatással van a társadalmi fenntarthatóságra. Közvetlenül döntő befolyása van az önkormányzati hivatalok és a közszolgáltató intézmények, az együtt dolgozó közösségek, a településen lévő vállalkozások munkatársainak szociális egészségességére, közvetetten pedig ennek az állampolgárookra és közösségeikre gyakorolt hatására.

Az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata hozzájárul a gazdasági fenntarthatósághoz az alábbiak szerint:

- 1) a helyi szinten elérhető információ és igazgatási rendszer biztosításával
- 2) különböző eljárási folyamatok és a polgármesteri hivatal és a közszolgáltató intézmények működésének
 - a) átláthatóságával,
 - b) takarékoságával,
 - c) elszámoltathatóságával
 - d) kiszámíthatóságával.

Az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlatának jelentős mértékben és hatékonyan kell szolgálnia a fenntarthatóság horizontális alapelveinek érvényesítését, előremutató és korszerű kereteket kell, hogy teremtsenek. Ehhez azonban határozottan meg kell jelennie az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlatában a fenntarthatósági alapelvek melletti elköteleződésnek.

A polgármesteri hivatal különböző szervezeti egységei, a közszolgáltató intézmények, a vállalkozások és a civil szervezetek belső kultúrája, az emberek gondolkodásmódja, a szabályozások előtörténete, a generációs jellegek, az iskolázottság stb. olyan mértékig különbözhetnek egymástól, hogy az új logikai rendszerbe foglalás messze túlmutathat az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata szerint megvalósuló programok vagy projektek elsődleges célkitűzéseinek sikeres megvalósításán.

Az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata szerint tervezett programok vagy projektek eredményei megbukhatnak, az érintett (másodlagos) célcsoportok ellenállásán, vagy például az önkormányzat képviselőtestületén, ha előzőleg nem alapozzák meg azokat részletes gazdasági és jogi hatástanulmányokkal és elfogadtató intézkedésekkel.

Ezeknek időben is meg kell előzniük az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata szerinti programok tervezését, a projektek generálást, különben azok negatívan hathatnak a település lakosságának, az intézmények dolgozóinak, a vállalkozások vagy a társadalmi szervezetek tagjainak biztonságérzetére, saját életvitelükben való otthonosságára, munkavégzésük miniségére, akár az önkormányzat vezetői iránti lojalitásukra.

Ahhoz, hogy az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata szerint tervezett egyes programok vagy projektek elért eredményei sikeresen szolgálják az embert, a társadalmi folyamatokat, megkerülhetetlen feltétel, hogy a programok és projektek szükségességét, tulajdonságait, kereteit az önkormányzat a társadalmi folyamatokból levezetve, az emberi együttélési viszonyokból kiindulva határozza meg.

4.1 A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetése

A beszerzést végzők számára a környezetbarát közbeszerzés megvalósítása során az egyik legáltalánosabb probléma annak eldöntése, hogy milyen kritériumokat használjanak, mivel a környezetvédelem általában nem szakértők.

A 2007-2013-as időszakra vonatkozó stratégiai tervezéshez kapcsolódóan az Európai Unió előírja a stratégiai tervezési dokumentumok előzetes értékelését és ahhoz kapcsolódó stratégiai környezeti vizsgálatát, amely alapján az önkormányzatnál javasolt a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetése.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetésének célja, hogy a környezeti szakértők és az érintettek véleményének az előkészítés és tervezés folyamatába való integrálása segítségével javítsa a stratégiai dokumentumok, közbeszerzési ajánlatkérés dokumentációjának minőségét, környezeti hatékonyságát és környezeti szempontú konzisztenciáját, azok negatív környezeti hatásainak csökkentése és kiküszöbölése, pozitív környezeti hatásainak növelése és erősítése érdekében.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetése környezeti szempontú megközelítésen és értékelésen túl fenntarthatósági megközelítést és értékelést tartalmaz, mely szerint a közösségek (helyi társadalom) számára olyan fejlődést kell biztosítani, amely nem veszélyeztetheti a helyi ökoszisztémák megújuló képességét, és nem okozhat bennük visszafordíthatatlan változásokat. Az OECD szerint „a fenntartható fejlődés olyan fejlődést jelent, amely nem veszélyezteti a lakosság egészségét és az ökoszisztémákat, valamint a társadalmi-gazdasági igényeket úgy elégíti ki, hogy a megújuló erőforrásokat lassabb ütemben használja fel, mint az újratermelődésükhöz szükséges idő, a nem megújuló erőforrásokat pedig az azokat helyettesítő megújuló források előállítási üteménél lassabban használja fel.

A környezet védelméről szóló törvény szerint a fenntartható fejlődés a társadalmi-gazdasági viszonyok és tevékenységek olyan rendszere, amely a természeti értékeket megőrzi a jelen és a jövő nemzedékek számára, a természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség megőrzését. (Kvtv. 4. § w) pont.)

A környezeti szempontú értékelés célja, hogy a környezeti és fenntarthatósági szempontok az előkészítési és tervezési folyamatába való integrálásának segítségével javítsa a közbeszerzési dokumentumok minőségét, környezeti hatékonyságát és környezeti szempontú konzisztenciáját, azok negatív környezeti hatásainak csökkentése és kiküszöbölése, pozitív környezeti hatásainak növelése és erősítése érdekében.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat környezeti vizsgálata során nem lehet eltekinteni fenntarthatósági megközelítés alkalmazásától. Egyrészt azért, mert az EU által megkövetelten érvényesíteni kell a fenntarthatóság követelményeit egy program vagy projekt értékelése és tervezése során is, másrészt azért sem, mert egy közbeszerzés tervezési szintjén a környezeti szempontok hatásos integrálása csak a fenntarthatóság szempontrendszerén keresztül valósulhat meg.

A fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások előmozdítására az önkormányzatoknak is felelősséget kell vállalniuk és példamutatóan vezető szerepet kell betölteniük beszerzéseik során a környezetbarát - "zöld" - termékek előnyben részesítésével. Ha beszerzéseik jelentős része a "zöld" termékeket részesítene előnyben, igen jelentős hatással lehetnének a környezetbarát termékek piacára, azáltal, hogy a termelőket a környezetkímélőbb termékek előállítására ösztönözik

A környezetbarát közbeszerzés hátráltató tényezői:

1. Tudatosság és motiváció hiánya
2. Gazdasági hátráltató tényezők (a környezetbarát termékek magasabb beszerzési költségei).
3. Az információk hiánya
4. Jogi hátráltató tényezők
5. Műszaki jellegű problémák

A gyakorlat: az EU közbeszerzési szabályai alapvetően gazdasági természetűek, de bizonyos fenntarthatósági elemeket is tartalmaznak. Bizonyos összeghatár felett a közbeszerzésekre az európai direktívák érvényesek. Ezek pontosan megfogalmazott kötelezettségeket és előírásokat határoznak meg a környezetbarát termékek beszerzésére vonatkozóan.

A fenntartható termelési eljárásokra és fogyasztási szokásokra a zöld közbeszerzés két okból is jelentős hatással lehet. Elsősorban a közbeszerzések igen nagy volumenéből kifolyólag a zöld közbeszerzés jelentős ösztönzést jelent a környezetbarát termékek piacán, másrészt a hatóságok nagyobb befolyással bírnak a közbeszerzésekre, mint a magáncégek vagy magánszemélyek beszerzési gyakorlatára. A környezetbarát beszerzéssel kapcsolatban javasolható feladatok:

Javaslatok:

1. A közbeszerzés jelenlegi helyzetének (törvényi előírások) vizsgálata civil szervezetek részvételével
2. A közbeszerzés környezetbarát átalakítási lehetőségeinek felmérése
3. A fenntarthatóság elveinek érvényesítése a közbeszerzés során

A fenntartható termelési eljárásokat és fogyasztási szokásokat befolyásoló környezetpolitikai eszközök

Ha az energia, az üzemanyagok, a víz, a termékek és szolgáltatások valamint a hulladékok ára nem tükrözi teljesen a környezetvédelemmel kapcsolatos költségeket, a fogyasztók nincsenek arra késztetve, hogy kevesebbet fogyasszanak, mintha szembe kellene nézniük a fogyasztásuk teljes költségeivel.

A környezeti szempontból hátrányos támogatások megszüntetése. A fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások elterjesztésének egyik legfontosabb akadálya a környezeti szempontból káros támogatások, árrendszerek működtetése, melyek a pazarló energia- és nyersanyag-felhasználásra ösztönöznek.

A környezeti következmények, hatások okozati összefüggései és mozgatórugói (driving forces) a szűken vett környezetügy körén túl mutatnak, és a fenntarthatósági megközelítéssel ragadhatók meg.

4.1.1 Mit tartalmaz a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat?

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat követi a (stratégiai környezeti vizsgálat nemzetközi gyakorlatában és a jogszabályokban elvárt lépéseket.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat önkormányzatnál történi bevezetésének első lépéseként a fenntarthatósági alapelvek rendszerét, illetve Nemzeti Környezetvédelmi Programban szereplő környezetpolitikai célcsoportok kapcsolódásainak feltárása és összehasonlítása történik. Ezt követően a helyi

(lokális) környezet jelenlegi helyzetének összegzését kell elvégezni, amely során számos fenntarthatósági szempontot is be kell vonni.

Az értékelés megalapozását követően az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlatának egyes programszakaszainak értékelését kell elvégezni. Értékelni kell a fenntarthatósági alapelvek érvényesülését, integrációját a különböző program-szinteken: a mozgatórugók (hatótényezők, kiindulási okok – driving forces), terhelések (pressures), állapot (state), hatások (impact) és a beavatkozások (válaszok – response) vonatkozásában (DPSIR-modell).

Alapvető cél, hogy a környezeti és a fenntarthatósági célok érvényesítésének hatásosságának a szemléletes bemutatása az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata tervezésének és végrehajtásának különböző szakaszaiban.

Az értékelés folyamán javaslatokat kell megfogalmazni meg a károk megelőzésére és csökkentésére vonatkozóan, valamint az önkormányzat környezetbarát közbeszerzési gyakorlata programjaiban rejlő fenntarthatósági, vagy szűken vett környezeti szempontból pozitív következmények erősítésére vonatkozóan. A végrehajtás szempontjából meg kell vizsgálni annak lehetőségeit is, hogy egyrészt egy projekt végrehajtási eljárása, másrészt az ahhoz kapcsolódó eljárások (pl. értékelések) során mely lépésekre kell környezeti szempontból kiemelt figyelmet fordítani.

A beruházások terveinek átvilágítása a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat alapján.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat cél-és prioritásrendszere szerinti átvilágítás.

A közbeszerzések által lefedett területekre vonatkozó fenntarthatósági vagy szűken vett környezeti kereteket, iránymutatásokat tartalmazó széles körben elfogadott stratégiai dokumentum még nem készült Magyarországon. Ezért az önkormányzat egyik közbeszerzése sem tartalmazhatja jelenleg a fenntarthatóság, környezeti információk vonatkozásában jelentős, szóba jöhető fejlesztési és rendezési tervek, adatbázisok,

információs portálok összekapcsolását, tematikus összehangolását, átjárhatóságának biztosítását, nem beszélve azok nyilvánosságáról, a társadalmi részvételi, döntéshozatalai folyamatokban való alkalmazhatóságáról. Átfogó környezetbarát közbeszerzési gyakorlat módszertan hiánya és a hiányzó nemzeti szintű, széles körben elfogadott fenntarthatósági célrendszer és stratégia, illetve közmegegyezés hiányában nincs széles körben elfogadott fenntarthatósági és a környezetbarát közbeszerzési gyakorlathoz tartozó értékorientáció.

Ezért a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat jelenleg nem tartalmazhat elegendő információt arra vonatkozóan, hogy milyen változatok közül kerültek kiválasztásra a benne szereplő programok és projektek. A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat rendszerint még nem utalhat a különböző lehetséges programok célszerűségi

vizsgálataira. Arra sem, hogy a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat milyen indokokkal növelné a forrásokat például az egyébként lényeges ingatlan beruházások javára és csökkentené mondjuk a szervezeti és humánerőforrás fejlesztési oldalon.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat feltételezett állapota, lehetséges problémái és a lehetőségei, tendenciái

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat feltételezett állapota, lehetséges problémái és a lehetőségei, tendenciái figyelembe vételét kéri az önkormányzat a környezetbarát közbeszerzési gyakorlat megtervezését végző szakértőtől.

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat tervezésénél figyelembe veendő szempontok Driving force (hatótényezők, kiindulási okok) elemeinek lehetséges szempontjai:

- ✓ széles körben elfogadott fenntarthatósági értékrend és az erkölcsi felelősségre való figyelemfelhívás,
- ✓ példamutatás az önkormányzat, a polgármesteri hivatal és a közszolgáltató intézmények részéről
- ✓ információs társadalom vívmányainak elérhetősége a településen
- ✓ korszerű informatikai megoldások elérhetősége az elektronikus ügyintézés elterjedésére
- ✓ közszolgálati intézmények tradicionális szervezeti kultúrája
- ✓ társadalmi részvétel iránti igény, kötelezettség és kapacitás megjelenése
- ✓ társadalmi értékrend és felelősségérzet erősítése
- ✓ települési szintű fejlesztéseken dolgozó szakemberek és a területi (kistérségi) tervezik felkészülése a fenntarthatósági szempontok figyelembevételére
- ✓ választott tisztségviselők, intézményvezetők, közalkalmazottak erkölcsi felelősségére való figyelem felhívás
- ✓ a fenntarthatóság megértésének és megismerésének elősegítése, holisztikus szemlélet terjesztése a
- ✓ helyi intézményrendszer keretein belül és eszközeivel (különösen az önkormányzatok esetében a la-
- ✓ kosság táji, helyi kötődésének, fenntarthatóság iránti felelősség vállalásának erősítése, valamint a közösség-szervezésben és a közösségfejlesztésben együttműködés más szervezetekkel)
- ✓ a helyi döntési folyamatok és azok eredményeinek bemutatása, negatív és pozitív példák hiteles ismertetése
- ✓ szisztematikus és tematikus kommunikáció
- ✓ fenntarthatósági célrendszer és stratégia az önkormányzatnál
- ✓ a jogérvényesítés hiányosságai, lassúsága, az önkormányzati jogszabályok hiányosságai, belső ellentmondásai, indokolatlanul sűrű változtatások, módosítások, nehezen áttekinthetetlen önkormányzati joganyag.
- ✓ felmérések a hatósági eljárások fenntarthatósági szempontú megerősítésére és összehangolási lehetőségeire vonatkozóan

- ✓ a jegyzik felkészítése a fenntarthatóság vonatkozásában
- ✓ megfelelő szintű tájékoztatás a fenntarthatósághoz kapcsolódó egyes elemek, rendszerek megőrzésével, a közösségi érdekek megvédésének lehetőségeivel kapcsolatos eljárásokról
- ✓ a fenntarthatósági célok érvényesítéséhez szükséges feltételek: a település intézményeinek megfelel
- ✓ hatásköre, forrással, személyi és intézményi feltételei (helyi és területi szintű koordináció)
- ✓ társadalmi szervezetek, az önkormányzat és intézményei, illetve a helyi kkv-k tájékoztatása a természeti értékvesztés, a természeti erőforrás csökkenés valós mértékéről, irányáról
- ✓ Pressure (terhelések) elemeinek lehetséges szempontjai:
- ✓ az önkormányzat közvetlen gazdasági terhe a társadalomra (intézmények fenntartásával kapcsolatos költségek)
- ✓ az önkormányzat közvetett gazdasági terhe a társadalomra (ügyintézés miatt kiesés, stressz)
- ✓ túl bonyolult, eljárásonként eltérő koncepciójú eljárások és folyamatok
- ✓ szigetszerű informatikai megoldások
- ✓ sok átszervezés, az intézményi hatáskörök és szervezeti működés turbulenciája
- ✓ korszerűtlen szervezetenkultúra, a feladatorientáltság aránya az intézményeknél
- ✓ State (állapot), Impact (hatás), Response (válasz) elemeinek lehetséges szempontjai:
- ✓ ügyintézési idők hossza az önkormányzatnál, az ezzel járó költségek
- ✓ rövid távú jogszabályalkotás, kiigazító megoldásokkal aránya
- ✓ a betarthatatlan elemek az ügyviteli utasításokban
- ✓ önkormányzati tevékenység hatásainak nyomon követésére alkalmas információk
- ✓ területi koordináció foka
- ✓ az önkormányzati hivatalban és az intézményekben a célszerű és hatékony teljesítményértékelési rendszer
- ✓ az önkormányzati hivatalban és az intézményekben minőségbiztosítás hiánya
- ✓ az önkormányzati hivatalban és az intézményekben dolgozók alacsony társadalmi megbecsültsége
- ✓ az önkormányzati hivatal és az intézmények munkahelyi légköre
- ✓ a környezetvédelmi munka személyi feltételei, rendelkezésre álló szükséges számú és felkészült szakemberek
- ✓ az önkormányzati hivatal és az intézmények rendszerében a felelősségi körök meghatározása a fenntarthatóság alapelvek érvényesítésére vonatkozóan, a világos és számon kérhető feladatmegosztás
- ✓ az önkormányzati hivatalban és az intézményekben az átszervezések gyakorisága
- ✓ környezetvédelemmel kapcsolatos információkhoz való hozzáférés, kommunikációs rendszer
- ✓ önkormányzati, szakmai tervezési és programozási folyamatok nyitottsága a civil részvételre a megfelelő szinteken

- ✓ fenntarthatóságot integráló programok (stratégia) átlátható, nyílt tervezési, döntési folyamatai
- ✓ a lakosság széles körű és hatékony bevonása a fenntarthatósági feladatokba
- ✓ a települési környezeti monitoring rendszerének kidolgozása és működése
- ✓ a környezeti monitoring és az adatfeldolgozás számára prioritásokat meghatározó stratégia.
- ✓ a monitoringot végzik társadalmi és szakmai bázisának megszervezése és összehangolása
- ✓ a monitoring eredményeinek feldolgozásának és alkalmazásának kialakított rendszer
- ✓ a monitoring adatkezelése, és az adatbázisok hasznosítása, nyilvánossága, hozzáférése
- ✓ működő, egységes és bizonyos fokig nyilvános fenntarthatósági vagy legalább átfogó környezeti információs rendszer a település vagy a kistérség hasznosítására
- ✓ települési honlapon önálló fejezet a fenntarthatósággal kapcsolatos információkról
- ✓ informatikai alapú fenntarthatóság témakörét érinti tájékoztatások, szolgáltatások kialakítása
- ✓ a lakosság és a döntéshozók szemléletformálását szolgáló informatikai alkalmazások (pl. szimulációk)
- ✓ a statisztikai adatgyűjtés és feldolgozás rendszerébe a fenntarthatóság egyes komponenseire vonatkozó igények beépülése
- ✓ a statisztikai adatszolgáltatás egységes rendszere
- ✓ az adatok felhasználásának lehetőségei, illetve korlátozása
- ✓ a fenntarthatóság komponenséről adatgyűjtés
- ✓ az önkormányzati hivatal és az intézmények számára rendelkezésre álló fenntarthatósági vonatkozású adatbázisok, információs háttér az állapotokról, folyamatokról, indikátorokról
- ✓ a szakterületeket átíveli gyakorlati statisztikai alkalmazások.

4.2 A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat által ideálisnak tartott célállapot egy projekt adott időkeretén belül.

4.2.1 Környezeti fenntarthatóság területén:

- ✓ az önkormányzati hivatal és az intézmények környezeti terhelése mérhetően csökken
- ✓ az anyagfelhasználás jelents, drasztikus csökkentése és újrafelhasználása (papír, nyomtatófesték, amortizált elektronikai eszközök)
- ✓ a kevesebb átszervezés és ezzel járó költözések, iroda felújítások, új bútorok és technikai eszközök stb. csökkentése
- ✓ a telephelyek, igazgatási egységek közötti kevesebb kiszállás, személyes utazás

- ✓ az energia hatékony irodák kiépítése, a környezetbarát megoldások (fűtés, világítás, vízhasználat, kézsárítás stb.) révén
- ✓ a közbeszerzéseken keresztül nagy súllyal érvényesül az egyes beruházások környezeti hatásának minimalizálása

4.2.2 Társadalmi fenntarthatóság területén:

- ✓ radikálisan egyszerűsödik, letisztul, koherens logikai rendszerbe kerül az önkormányzat szolgáltatásai folyamatainak dönti többsége
- ✓ lényegesen egyszerűbbé válik az ügyek indítása előtti tájékozódás az ügyfelek részére (melyik ügyet hol, milyen sorrendben, milyen papírokkal felkészülve lehet intézni)
- ✓ a jogszabályalkotásban a társadalmi eredményesség érvényesül intézményi- és csoportérdekek felett
- ✓ lényegesen elmozdul az egészségesség irányába a lakosság szociális környezete:
 - ✓ személyi, szervezeti, intézményi motiváltság
 - ✓ a kezdeményezések, javaslatok bátorító, szabad légköre
 - ✓ az emberi méltóság egyenlősége
 - ✓ a munkafeladatokban való együttműködések minisége

